

Het poldermodel voorbij

De overgang van de vorige minister van Landbouw naar 'de rest' bij Economie is een mooi moment om te 'leren van landbouw'. Het doet me goed dat die overgang geen terugkeer impliceert naar de grachtengordel (waar menige boer en tuinder D66 situeert). De meer specifieke vraag naar het poldermodel is bovendien een goede kans om aan te geven dat deze staatsrechtelijke mengeling van informele en formele samenwerking tussen private sectoren en de overheid aan vernieuwing toe is. Vernieuwende ondernemers uit de land- en tuinbouw krijgen zo de kans om bij te dragen aan de kroonjuwelen van D66 - wat kan ik mij nog meer wensen?

DOOR DIRK DUIJZER

De land- en tuinbouw is historisch gezien dé sector waar de economische vruchten van het poldermodel het meest duidelijk zichtbaar zijn. Zonder de intensieve samenwerking tussen overheid, agrarisch bedrijfsleven en politiek (de 'ijzeren driehoek') was Nederland niet uitgegroeid tot de derde 'agropower' ter wereld, na de Verenigde Staten en Frankrijk. Sterker nog, als we, in tegenstelling tot het Landbouweconomisch Instituut (LEI), de bloemen en de sier-teelt wèl in de statistieken meerekenen, en die horen er volgens mij nadrukkelijk bij, dan is ons land zelfs de grootste agrarische exporteur ter wereld. Die positie is een resultaat van de privaat-publieke samenwerking, bijvoorbeeld in het door professor Leeuwis genoemde OVO-drieluik (Onderzoek-Voorlichting-Onderwijs), gericht op een sterke kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van de sector.

Poldermodel is niet geëmancipeerd

Critici zullen mij nu tegenwerpen, dat die samenwerking ook tot ongewenste bijwerkingen heeft geleid. Dat moge zo zijn maar het doet niets af aan de betekenis die het poldermodel voor de land- en tuinbouw, en daarmee voor de Nederlandse economie en samenleving heeft

FOTO: HERMAN WOUTERS

gehad. Bij LTO-Nederland neem ik bovendien dagelijks waar dat de traditionele samenwerking in staat is om signalen van bijvoorbeeld veranderende milieunormen op te vangen en in de praktijk te verwerken. Gielen en Hoeve wijzen daar ook op als ze beschrijven hoe agrarische ondernemers hun plek zoeken in 'de wijde wereld'. De kritiek van ongewenste bijwerkingen raakt kortom niet het hart van het poldermodel en geldt overigens voor iedere economische activiteit in dit dichtbevolkte land. Wat volgens mij veel relevanter is, is dat het poldermodel in zijn aard niet geëmancipeerd is. Het was prima voor een sector die een gemeenschappelijke sterke ontwikkeling in min of meer één richting doormaakte, maar past veel minder bij moderne ondernemers die hun eigen koers moeten bepalen.

Onze instituties hebben er echter moeite mee om hun oude rol los te laten. Dat zien we nu er nieuwe afspraken gemaakt moeten worden rondom de risico's van wateroverlast. Die kunnen straks niet meer op de overheid afgewenteld worden. Dat betekent volgens sommigen dat 'wij' het moeten regelen door een verzekering te ontwikkelen waaraan iedereen deel moet nemen. Hoezo, denk ik dan. Men is tegenwoordig toch oud en wijs genoeg om zelf een keuze te maken?

Het punt dat ik wil maken is, dat het slechts voor bepaalde domeinen, bijvoorbeeld dierziekten, nodig is om via de privaat-publieke samenwerking tot afspraken voor iedereen te komen. In andere situaties is het poldermodel met zijn gerichtheid op alomvattende consensus niet meer nodig en kan zelfs contraproductief zijn. De moderne ondernemer wil immers niet meer in alles hetzelfde zijn, maar zet juist in op verschillen! Daarmee probeert die ondernemer een eigen plek op de markt te veroveren.

Positief mensbeeld

Ik denk dat hier een belangrijke les ligt voor LNV. Ontwikkel algemene standaarden als inzet voor certificering, maar geef ondernemers ruimte om op eigen wijze aan die standaarden te voldoen. Als de ongewenste neveneffecten van het economisch handelen

een vrijere ontwikkeling in de weg staan, zoals jarenlang het feit was bij het nitraatbeleid en de mestproblematiek, geniet het de voorkeur om voor mijn part ook beleidsmatig die ruimte te creëren door nog eens twintig procent van de meest kritische productiecapaciteit uit de markt te kopen! Maar stap in vredesnaam af van de neiging alles te willen weten, beheersen en in administratieve systemen te willen 'vangen'. Enerzijds getuigt het beleid van een positief mensbeeld: de inzet van LNV, en trouwens van het kabinet als geheel, op ondernemerschap doet immers een beroep op positieve kwaliteiten als creativiteit en innovativiteit.

Anderzijds is het mensbeeld uiterst negatief: er is klaarblijkelijk op alle fronten een uiterst gedetailleerd toezicht nodig, want de boer en tuinder (en naar ik aanneem ook de burger – of is er hier sprake van discriminatie?) is niet te vertrouwen.

Dát is een houding die ik van D66 niet verwacht had. Bovendien is de uitkomst van deze tegenstrijdigheid negatief: de creativiteit wordt als vanzelf gericht op het vinden van mazen in de regelgeving, en soms zelfs op het ontduiken van het systeem. Dat vraagt vervolgens weer om meer sancties, aanscherpingen en controles, met als resultaat een groeiende overheid, bureaucratie en een loden last van extra regels en voorschriften, die niet

meer te handhaven zijn. De voorbeelden (Volendam, Enschede, de bouw, vul-maar-in) dat deze les niet alleen de land- en tuinbouw betreft zijn inmiddels legio!

Voorlopers

Ik ben benieuwd hoe de sociaal-liberale minister van Economische Zaken met deze spanning omgaat. EZ is immers ook een ministerie dat sterk gericht is op het collectief. We zien dat in de grote aandacht voor lastenverlichting. Natuurlijk, een belangrijk onderwerp – maar ik heb nog nooit een creatieve ondernemer gehoord die zich door administratieve lasten laat remmen! Door een te eenzijdige gerichtheid op het collectief, in geval van EZ vertegenwoordigd door VNO-NCW, mis je de geluiden van de voorlopers. Daar komt bij dat LNV altijd een eigen netwerk in de praktijk van de sector had (al

***De moderne
ondernemer
wil immers niet
meer in alles
hetzelfde zijn,
maar zet juist in op
verschillen!***

is dat, zoals Leeuwis elders terecht opmerkt, niet meer wat het geweest is) en EZ heeft dat niet. Ik moet eerlijk zijn, dit is niet helemaal waar: EZ had en heeft uitstekende relaties met de grote ondernemingen. Maar zit dáár de ontwikkeling van de Nederlandse economie? De innovatie? Het gros van de banen? Gaat de minister van EZ zijn energiebeleid en de accountantswetgeving invullen met het oog op de belangen van multinationals en de schandalen van beursgenoteerde ondernemingen? Of gaat de minister van EZ meer inzetten op de specifieke kenmerken van het MKB?

Kraamkamer van vernieuwing

Voor LTO betekent de emancipatie van de ondernemer dat onze organisatie zich in moet zetten op de juiste thema's. Wij moeten ruimte helpen bieden aan creativiteit door in overleg met overheid en andere belanghebbenden heldere randvoorwaarden en standaarden te scheppen. De kraamkamer van vernieuwing moeten we koesteren. We moeten het idee loslaten dat we voor iedere boer en tuinder alles op dezelfde manier kunnen en moeten regelen. Anders haken

onze leden af, omdat we geen toegevoegde waarde meer hebben. Ook ons mensbeeld moet ondernemend worden! En hetzelfde geldt voor de overheid. Als reactie op het tijdperk van institutionalisering dat kort samengevat het poldermodel heeft gebaard, is het nu tijd voor een tijdperk van dynamiek. Anders gezegd: de dynamiek en creativiteit die de overheid bepleit voor ondernemers, zowel in de land- en tuinbouw als in andere sectoren, is ook nodig voor haar eigen wijze van werken, regelgeving en toezicht houden. Het is aardig als buitenlandse politieke leiders zo enthousiast zijn over ons

poldermodel, maar laat dat niet verworden tot een mythe die een verdergaande ontwikkeling en emancipatie van boeren, burgers en buitenlui in de weg staat! Het zal mij benieuwen, of D66 in staat is om het poldermodel te laten emanciperen. Het lijkt mij in ieder geval een uiterst productieve manier om aan het ideaal van staatkundige vernieuwing een nieuwe impuls te geven.

Dirk Duijzer is algemeen directeur van LTO Nederland

De creativiteit wordt als vanzelf gericht op het vinden van mazen in de regelgeving

FOTO: HERMAN WOUTERS

